

Обраћање високог представника Валентина Инцка Савјету безбједности Уједињених нација

Вриједи изговорена ријеч.

Господине предсједниче, уважени чланови Савјета,

Велика ми је част што се опет обраћам овом уваженом тијелу. Жао ми је само што се морамо поново састати овако на даљину. Искрено се надам да сте сви добро, као и сви грађани у земљама које представљате. С обзиром да се Савјет бави многим питањима, захвалан сам што сте још увијек у могућности и вољни одвојити вријеме да се фокусирате на разговор о Босни и Херцеговини, која је и даље забрињавајуће питање.

Уважени чланови Савјета безбједности,

Овог мјесеца обиљежићемо 25. годишњицу потписивања Дејтонског споразума, споразума који је осигурао 25 година мира у БиХ.

Када се осврнемо на период који је иза нас, Дејтон је био веома успјешан јер је донио мир Босни и Херцеговини, а његов успјех је још и већи уколико узмемо у обзир све међународне спорове који деценијама остају неријешени, као што је Блиски Исток и сукоби у подручју Кавказа.

Међутим, како се показало, Дејтонски споразум – иако чврст оквир за будући развој БиХ – донио је несавршени мир. Приоритет твораца Дејтона, и то с правом, након што је 100.000 људи изгубило живот, било је заустављање крвопролића у БиХ уз истовремено усвајање споразума који ће омогућити будуће реформе за изградњу државе.

Неоспорна је чињеница да је у БиХ постигнут значајан успјех – уз помоћ и неких политичара као што је господин Додик – у првих десет година након потписивања Дејтона. Уистину је био веома кооперативан. Сјетићете се да су усвојени државни симболи, уведена нова заједничка валута, заједнички пасош и застава, национална химна и национална фудбалска лига, заједничке регистарске таблице како би се омогућила слобода кретања, унапријеђен је систем опорезивања, спроведена правосудна реформа, успостављене заједничке оружане снаге у земљи у којој су се раније три војске бориле једна против друге – само да наведем неколико примјера успјеха међународне заједнице. Желио бих искористити ову прилику и изразити своју захвалност својим претходницима за њихов предани рад у БиХ: Карлу Билту, Карлосу Вестендорпу, Волфгангу Петричу, покојном лорду Ешдауну, Кристијану Шварц-Шилингу, који ових дана пуни 90 година, и Мирославу Лајчаку.

Нажалост, међународна заједница је направила једну озбиљну концептуалну грешку током имплементације Дејтонског споразума – неким политичарима смо прерано дали своје повјерење, а они су искористили нашу добру вољу да поново распламсају националистичку политику која води ка подјелама, посебно од 2006. године наовамо.

Непостојање напретка и стварних реформи је очигледно, блокирање институција на државном нивоу, а у посљедње вријеме и на нивоу Федерације, постало је ново нормално у БиХ. Такође је нормална, на примјер, и системска дискриминација такозваних Осталих, грађана који се не изјашњавају као припадници конститутивних народа. Ово спомињем и зато што неки политичари показују врло мало спремности да исправе ову срамотну

дискриминацију, која погађа око 10% грађана.

Такође је врло забрињавајуће да 25 година након потписивања Дејтонског мировног споразума неки бх. политичари још увијек игноришу основне европске вриједности. Нирнбершки суд, формиран прије 75 година, Европи је вратио осјећај шта је исправно а шта погрешно, и имао је љековито дејство на неке земље, укључујући и моју домовину Аустрију. Нирнбершка суђења идентификовала су појединачне починитеље најстрашнијих злочина у Другом свјетском рату, укључујући и најстрашније злочине почињене током Холокауста, и заувјек осудила нацистичке ратне злочинце, сврставши их на погрешну страну историје.

Слично се покушало урадити и путем Хашког трибунала, којег је основало управо ово тијело 1993. године. Међутим, неки бх. политичари нису разумјели историјску лекцију из Нирнберга и нису уопште схватили смисао Хашког трибунала и његовог рада.

За ратне злочине нема колективне кривице – не постоје лоши народи, постоји само индивидуална одговорност. Али, највећа лекција је да они који игноришу или покушавају поново исписати историју умјесто да прихвате истину, неће имати стабилну и просперитетну будућност. А као што је рекао њемачки министар вањских послова Хеико Мас прије свега неколико дана, 28. октобра, у свом говору, у Европској унији нема мјеста за оне који величају ратне злочинце.

Најновији примјер величања ратних злочинаца је захтјев члана Предсједништва БиХ Милорада Додика од 16. септембра 2020. године, да Предсједништво БиХ минутом ћутње ода почаст и изрази “поштовање” осуђеном ратном злочинцу Момчилу Крајишнику, који је преминуо претходног дана. Тај исти политичар, господин Додик, на Палама, у близини Сарајева, прије неког времена отворио је студентски дом у част осуђеног ратног злочинца Радована Караџића, којег је Хашки трибунал осудио на казну доживотног затвора. На сличан начин, прије неколико година, Дарио Кордић, који је одслужио затворску казну од 12 година због почињених ратних злочина, након

пуштања из затвора дочекан је срдачном добродошлицом, у организацији једне политичке странке, а у једној католичкој цркви за њега је одржана миса захвалница. То је неприхватљиво.

Већ сам у Савјету безбједности извјештавао о величању ратних злочинаца, али у Сребреници, у којој је убијено 8.000 дјечака и мушкараца, 11. јула сам поновио свој апел и позвао господина Додика да уклони плочу са посветом или преименује студентски дом посвећен Радовану Караџићу – дом у ком живе и одрастају будуће генерације. Данас понављам тај апел, и ако до следећег, мајског засједања Савјета безбједности УН-а не буде дјеловао, треба да буде суочен са забраном путовања у све земље ЕУ а у коначници и у све земље Уједињених нација. Као што је њемачки министар вањских послова рекао, у цивилизованој Европи нема мјеста за оне који величају ратне злочинце. Нема мјеста за оне који не дијеле европске вриједности. Зато нам, попут закона о забрани негирања Холокауста, такође треба закон о забрани негирања геноцида.

Даме и господо,

Као што вам је познато, за десет дана у БиХ се одржавају локални избори, и бојим се да, умјесто да свједочимо кампањама које буде наду и гледају у будућност, у неким случајевима видимо уобичајену реторику која води ка подјелама. Умјесто да гледају ка будућности, политичари гледају у прошлост.

Последњи примјер је господин Додик, српски члан Предсједништва БиХ и вођа водеће српске странке, Савеза независних социјал-демократа, СНСД-а, који је рекао да је Босна и Херцеговина “погрешна земља.” Па наравно да је погрешна земља кад све одбијате и ни најмање се не трудите да је заједно поправите, и стално говорите о томе како ћете изаћи из ње. Прије тога, господин Додик је пријетио да ће Срби и Хрвати изаћи са својим планом о томе како БиХ треба да функционише, и да ће се, уколико то не буде прихваћено, “раздружити” од земље.

Прецизније, господин Додик говори о отцјепљењу Републике Српске од Босне и Херцеговине – опет. Наравно, већ постоји план како БиХ треба да функционише, и зове се Општи оквирни споразум за мир, потписан у Дејтону прије 25 година. У Споразуму не постоји опција отцјепљења, нити је могуће бирати само оне дијелове Дејтонског споразума који се некеме свиђају. Такве изјаве су неодговорне, неутемељене, нису знак доброг лидерства и потпуно занемарују добробит и просперитет грађана, као и мир и стабилност у регији.

Имајући у виду такву реторику, морам истаћи и изразити захвалност Савјету за то што је поново одобрио мандат војне мисије у Босни и Херцеговини под вођством Европске уније, EUFOR ALTHEA, која има главну улогу у стабилизацији мира у војним аспектима Општег оквирног споразума за мир. Присуство EUFOR-а и даље остаје потребно.

Даме и господо,

Као што сам рекао, Босна и Херцеговина је усред кампање пред локалне изборе који ће се одржати 15. новембра, и желим изразити захвалност и подршку Централној изборној комисији БиХ, која је уложила напоре да организује ове изборе у ванредним околностима, истовремено суочена са сталним притиском и критикама, првенствено од стране странке из Републике Српске коју води господин Додик, СНСД, и Хрватске демократске заједнице са сједиштем у Федерацији, ХДЗ БиХ, коју води др. Драган Човић.

Чланови Централне изборне комисије показали су велику одлучност у одговору на реторику мржње и озбиљном рјешавању бројних пријава о изборним преварама, посебно у вези са наводима о незаконитој регистрацији бирача из иностранства.

Централна изборна комисија припрема се и за локалне изборе у Граду Мостару, који ће се одржати 20. децембра, што су први такви избори у том граду од 2008. године. То је резултат

договора постигнутог 17. јуна у Мостару, којим су омогућени избори а који је потписан између предсједника ХДЗ БиХ Драгана Човића и предсједника већински бошњачке странке, Странке демократске акције, Бакира Изетбеговића. Овај споразум не би био могућ без ангажмана међународне заједнице, особито специјалног представника Европске уније, Јохана Сатлера, и амбасадора Сједињених Америчких Држава, Ерика Нелсона.

Међутим, као што сам истакао у извјештају, све од тада, господин Човић и господин Изетбеговић се не слажу о другом договору, који је такође потписан 17. јуна а тиче се реформе Изборног закона БиХ, јер имају потпуно различита тумачења онога што су договорили.

Каква год неслагања постоје у том смислу, избори за Град Мостар морају се одржати како је и предвиђено 20. децембра, након 12 година.

Даље бих додао да се конституисање Владе Федерације, које веома касни, мора завршити што прије. Већ двије године није формирана Влада Федерације. Одржавање избора је бесмислено ако се резултати не спроводе. Исто се мора рећи и за владе Херцеговачко-неретванског кантона и Кантона 10 у Федерацији БиХ.

Даљи проблеми у Федерацији исцрпно су наведени у мом извјештају Савјету. Постоји мноштво таквих рупа у Федерацији. Овај пут сам ишао у детаље о свему ономе што недостаје у Федерацији. Није у питању само Влада, која није формирана већ двије године; судије Уставног суда ФБиХ нису именоване већ дуже од годину на четири упражњена мјеста. Постоје и друга питања, која су сва наведена у извјештају Савјету безбједности.

Даме и господо,

Од осталих питања која наводим у извјештају, желим подвући

колико је потребно да Босна и Херцеговина драматично унаприједи владавину права и борбу против корупције. Владавина права остаје темељ сваке функционалне демократије.

Бројне анкете показују да људи не одлазе због непостојања економских прилика као примарног разлога, него због непостојања правне државе. Правоснажне судске пресуде годинама се не спроводе, а очигледна корупција остаје некажњена. Нека истраживања јавног мњења показују да је 74% грађана незадовољно или изразито незадовољно стањем у правосуђу. Ова бројка одражава оно што ми свакодневно говоримо, а то је да су у БиХ потребне дубоке, радикалне и брзе правосудне реформе.

У вези с тим, желио бих поновити да случај убиства младог студента Давида Драгичевића из Бања Луке, случај Џенана Мечића из Сарајева и убиство два сарајевска полицајца још увијек нису ријешени. Оно што је свим овим случајевима заједничко је да након више од двије године нема напретка у истрази. Шта грађани да мисле, уколико се чак ни убиство полицајаца не може ријешити?

Могло би вам бити занимљиво да је садашња министарка правде Аустрије Др. Алма Задић, изузетно надарено и вриједно дијете које је из Босне и Херцеговине дошло као избјеглица, а која је затим студирала на универзитетима у Пјаћенци, универзитету Колумбија и Бечком универзитету.

Даме и господо,

Такође бих подвукао да је, упркос поновљеним позивима овог Савјета органа Босне и Херцеговине да имплементирају Програм 5+2, који се састоји од пет циљева и два услова које треба испунити прије затварања Канцеларије високог представника и окончања мог мандата, нажалост начињено мало помака осим усвајања Ревидиране стратегије за процесуирање ратних злочина.

Политичари се такође удаљавају од испуњавања другог услова,

“позитивна оцјена ситуације, заснована на пуном поштивању Дејтонског мировног споразума”.

Могу изјавити чак и данас да у тренутку када будем процјењивао да ли је овај услов испуњен, своју процјену тога да ли је други услов испуњен нећу заснивати на кориштењу негативне антидржавне реторике. Процјењиваћу определијељеност власти у БиХ за пуно и истинско поштивање Дејтона, укључујући и конкретне потезе неких политичара, не пукe декларативне активности и говоре.

У нашем заједничком интересу је да иза себе оставимо трајну и неупитну стабилност у БиХ, што се једино може постићи дугорочном и истинском определијељеношћу за Дејтонски мировни споразум, укључујући и Устав БиХ.

Док се то не осигура, међународна заједница мора одржати све инструменте које има на располагању за отклањање потенцијалних пријетњи дугорочној стабилности у БиХ – извршне мандате, европске судије у Уставном суду БиХ и међународне механизме у Брчком, те, наравно, мисију Althea.

Уважени чланови Савјета безбједности,

31. октобра била је и 20. годишњица Резолуције Савјета безбједности бр. 1325, коју су органи БиХ обиљежили 1. новембра. Ја позивам органе БиХ да имплементирају трећи Национални акциони план 1325, а посебно да ојачају ефективну улогу жена у изградњи повјерења и политичком вођству. Иако су неизоставне када се ради о осигурању социоекономске стабилности у земљи, оне су маргинализоване у политичком одлучивању.

Ово је још једно питање које се тиче владавине права. Постоји закон који налаже да 40% политичких функција требају заузимати жене у Босни и Херцеговини. Нажалост, нисмо ни близу те цифре.

Даме и господо,

У прошлости, међународна заједница се окушала и у чврстом интервенционизму и у приступу у ком је фокус стављен на одговорност домаћих органа. Имајући у виду стварност на терену, можда је вријеме да се још једном преиспита наш тренутни приступ.

Завршимо посао који је пред нама, ујединимо снаге, окренимо нову страницу у свом ангажману и започнимо ново поглавље.

Наравно, овдје није ријеч о нама. Ријеч је о грађанима Босне и Херцеговине, који заслужују боље и који нам још вјерују.

Даме и господо,

Већ 500 година, Босна и Херцеговина је земља у којој живе припадници четири највеће религије. Муслимани, католици и православни хришћани, и Јевреји.

Она је била претеча Европе у малом, са четири религије и 16 мањина, који живе заједно стотинама година. Међу обичним људима, у Босни и Херцеговини живе бројни Нелсони Манделе.

Недавно је у Јајцу, у централној Босни, један имам присуствовао првој миси тек заређеног католичког свештеника. Управо у том граду, у Јајцу, млади су протествовали против подјеле у средњој школи, у којој су под једним кровом требале постојати двије школе – хрватска и бошњачка! Ти млади људи су успјели и за своју храброст и принципијелан став добили су престижну награду Мах van der Stoel, од Штефа Блока, министра спољних послова Низоземске, у присуству првог потпредсједника Европске комисије, Франса Тимерманса.

Зато чврсто вјерујем да се, заједно са међународном заједницом као партнером, та древна Босна и Херцеговина, пуна

вриједности, може још једном изградити и ојачати.

Најљепша вам хвала.